

Усиновлення КРОК за КРОКОМ

посібник на допомогу батькам

Посібник розроблено в рамках проекту “Нова СІМ’Я”, який реалізовує Благодійна фундація “Отчий Дім”, на допомогу батькам, що бажають розширити свою сім’ю шляхом усиновлення або ще тільки розмірковують про це.

Над посібником працювали:

Людмила Волинець, Джоана Бутчер, Анна Сіромаха,
Юлія Вергулєсова, Людмила Литвин, Руслан Малюта.

Дизайн та верстка:
Людмила Примакова

© Київ, 2007

Друк здійснено в рамках програми «Родина для дитини» в Україні, що виконується організацією Холт Інтернешнл за підтримки АМР США.

HoltInternational
ПРОГРАМА «РОДИНА ДЛЯ ДИТИНИ» В УКРАЇНІ

ЗМІСТ

Шановний читачу!	4
Вітаємо	6
Що таке усиновлення?	7
Навіщо усиновлювати?	9
Хто ці діти?	11
Міфи про усиновлення	13
Речі, про які варто замислитись	16
Які усиновителі матимуть успіх?	18
Усиновлення — справа всієї родини!	21
Як визначитись з віком дитини?	25
Позитивна мова усиновлення	29
Правові аспекти усиновлення	31
Усиновлення: крок за кроком	37
Тест самооцінки для тих, хто бажає усиновити дитину	41
Інші форми сімейного влаштування дитини	44
Наша допомога	48
Рекомендована література	50

ШАНОВНИЙ ЧИТАЧУ!

Книга, яку Ви тримаєте в руках, незвичайна тим, що темі усиновлення в Україні довгий час приділялося менше уваги, ніж був попит з боку і дітей, і дорослих. Це одне з перших видань, яке присвячене такій болючій і водночас щасливій події — набуттю дитиною батьків.

Є в нашій країні діти, які набувають батьків двічі – народжуючись і за рішенням суду. Щодня до Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини в звичайних конвертах надходять десятки анкет про дітей, які втратили батьків. До кожного такого аркушу додається фотокартка, з якої на нас дивляться дитячі очі. Інколи заплакані, інколи сумні, інколи — з посмішкою на все обличчя. Всі вони різні, об'єднує їх те, що кожна така дитина чекає на батьків!

Традиційно вважається, що усиновлення — це вирішення проблем дитини, яка втратила сімейне оточення. Наважуся уточнити. Усиновлення — це і вирішення проблем дорослих, які хочуть виховати дитину. Дитину, яка народжена не ними, але потребує саме їх любові та піклування.

Майже щодня спілкуюсь з тими, хто хоче стати батьками таким дітям. Чому вони хочуть усиновити? Причин цьому безліч. Подекуди це традиційні самотність і безпліддя. Але все частіше до нас звертаються сім'ї, які вже мають народжених дітей, та вони відчують здатність і бажання допомогти вирости ще одній дитині. Звертаються з бажанням усиновити і такі подружні пари, які декілька років тому вже

усиновили одне дитя. Часто звертаються люди, які познайомилися з самотньою дитиною у лікарні, притулку для неповнолітніх, побачили по телебаченню.

Багато хто з них не має необхідної інформації про те, що таке усиновлення і як воно здійснюється, які документи для цього потрібно оформити. Лунають численні запитання про особливості дітей, які тривалий час виховувалися не в сім'ях, а в закладах для дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування. На ці запитання Ви знайдете відповідь у виданні, яке Ви тримаєте в руках.

Один з відвідувачів Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини сказав таке: «Через сто років ніхто не згадає скільки в мене було грошей на рахунку, у якому чудовому будинку я жив, на якому сучасному автомобілі їздив. Через сто років мене згадає тільки дитина, якій я допоміг»...

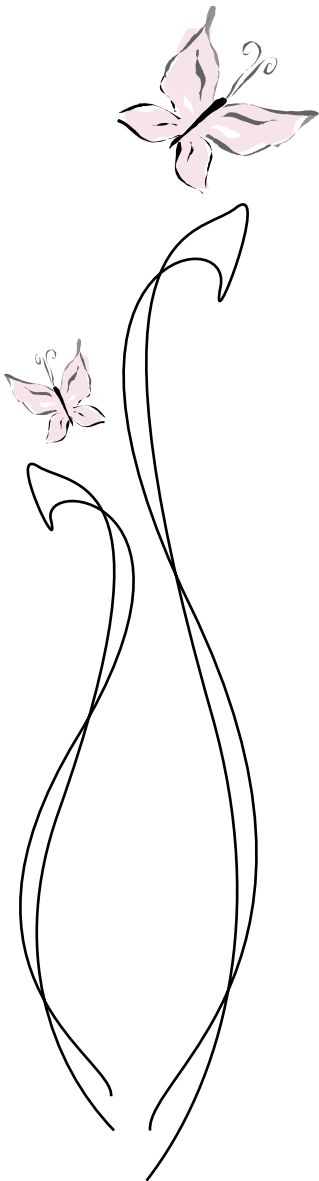
Дітям, які втратили родину, може допомогти кожен, хто небайдужий. Одні — усиновлять і виховують дитину, інші — допоможуть дитині знайти батьків, треті — нададуть фахову консультацію тим, хто хоче усиновити або тим, хто вже усиновив і стикнувся з проблемами. Основне, щоб ми всі намагалися допомогти кожній дитині вирости у любові і повазі.

З повагою до ініціаторів, авторів і читачів цього видання,

*Людмила Волинець
Директор Державного департаменту
з усиновлення та захисту прав дитини*

ВІТАЄМО

Якщо Ви відкрили цей посібник, це означає, що Ви хочете більше дізнатися про усиновлення. Вітаємо Вас — Ви зробили перший крок. Розуміння цього процесу з юридичної точки зору, а також усвідомлення того, що усиновлення — це посвячення на все життя, допоможе Вам прийняти вірне рішення. Будьте готові до того, що цей посібник не лише відповість на Ваші запитання, але й поставить нові.

Пропонуємо Вам підготувати папір та ручку, щоб занотовувати свої запитання чи міркування. Це допоможе Вам звернутися по допомогу до консультантів чи спеціальної літератури і знайти на них відповіді.

ЩО ТАКЕ УСИНОВЛЕННЯ?

Той, хто розпочав цю подорож, повинен розуміти значення усиновлення. Усиновлення — це юридичний процес, під час якого рішенням суду створюються нові, **постійні** відносини між батьками та дитиною, і який полягає у передачі батьківських прав та обов'язків від однієї родини до іншої. Це прийняття у сім'ю дитини на правах народженої, з усіма правами та обов'язками, як з боку дорослих, так і з боку дитини.

Разом з тим, усиновлення є і складним емоційним процесом. Дещо простішим є усиновлення дитини, яку майбутні батьки вже знають, а дитина знає їх. Якщо ж мова йде про усиновлення дитини, з якою майбутні батьки познайомляться в процесі усиновлення, то це набагато складніше.

Як правило, дорослі намагаються уявити свою майбутню дитину, в багатьох випадках ідеалізуючи її. Так, наприклад, уявляють дівчинку красунею, з гарненькими бантиками, такою, що одразу ж їм посміхнеться. Насправді такі фантазії бувають далекі від реальності. Не виключено, що дитину ще треба навчити посміхатися та довіряти дорослим, а красу дитині забезпечить не гарненький бантик чи красиве платтячко, а саме посмішка та очі, що сяють довірою і любов'ю.

Отже, насправді, усиновлення — це надзвичайно складний процес і для дитини, і для дорослих. Усиновлення це ПРИЙНЯТТЯ дитиною дорослих, дорослими — дитини, біологічними дітьми сім'ї — усиновленої дитини. Якщо юридич-

ний аспект усиновлення, як правило, триває не більше 3-6 місяців, то як психологічний, емоційний процес, усиновлення триває роками.

Усиновлювачам принципово усвідомити, що усиновлена ними дитина має такі ж соціальні, емоційні та фізичні потреби, як і будь-яка народжена дитина у родині. Надзвичайно важливо ці потреби визначити, зрозуміти причини їх виникнення, знайти шляхи їх задоволення, навіть якщо ці потреби на початковому етапі протирічать культурним нормам усиновлювачів.

Усиновлення — це процес, під час якого сподівання, мрії, культурні та релігійні переконання родини пов'язуються із дитиною, яка, у багатьох випадках, має власні сподівання, мрії та переконання.

НАВІЩО УСИНОВЛЮВАТИ ДИТИНУ?

Таке просте і водночас надзвичайно складне запитання. Як правило, відповіді є різними: «Ми не можемо народити дитину», «Ми не могли не усиновити дитину, яка втратила батьків і залишилася сама» (як правило, таку дитину батьки вже знають), тощо. Відповідей на це запитання може бути безліч.

Основне, про що треба пам'ятати майбутнім батькам, — не варто усиновлювати дитину лише для того, щоб вирішити проблеми дорослих. Зверніть увагу на сам термін «усиновлення» або «удочеріння», в ньому найперше це дитина — син або донька, а не дорослий. Ви будете щасливими батьками, як тільки усвідомите основне своє прагнення — **ДОПОМОГТИ ДИТИНІ**, наповнити своє життя турботами малої дитини, її проблемами.

Не встигли ще потенційні усиновителі стати на цей шлях, а їм вже задають запитання: чому саме вони зацікавлені в усиновленні?

Дехто вважає, що для родини, яка не може мати дитину, усиновлення є чудовою можливістю, яка знаходить розуміння в інших. Люди часто співчують неспроможності пари зачати дитину природнім шляхом.

А ось родини, в яких вже є діти, тим більше якщо вони дорослі, часто наражаються на критику, коли вирішують збільшити свою сім'ю шляхом усиновлення.

*Багато жінок чомусь
вважають, що народити
дитину і стати
матір'ю – одне й те ж.
З таким успіхом
можна було б сказати,
що мати рояль
і бути піаністом – це
одне й те ж.*

С. ХАРРІС

усиновити, а, по-друге, чому вони бажають усиновити саме таку дитину.

Будьте готові до того, що Вас можуть не зрозуміти навіть найближчі Вам люди. Ви змушені будете вислухати безліч негативних «пророцтв», бо значна частина суспільства поділяє негативний стереотип про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Але більш за все непорозуміння виникає, коли родина бажає усиновити дитину з розумовими або фізичними вадами.

Часто люди ставлять під сумнів щирість намірів таких батьків і не розуміють, по-перше, чому взагалі вони хочуть

ХТО ЦІ ДІТИ?

В Україні більше 100 тисяч дітей, які залишились без батьківської опіки. За офіційними даними майже 30 тисяч із них підлягають усиновленню. Чому не всі? Тому, що усиновленою може бути тільки та дитина, у якої розірвані юридичні стосунки з батьками. Тобто такі діти мають юридичний документ про те, що їхні батьки втратили батьківські права стосовно цієї дитини. Таким документом може бути рішення суду про позбавлення батьківських прав, свідоцтво про смерть батьків, нотаріально засвідчена відмова батьків від дитини, тощо.

Де ці діти перебувають і хто їх виховує, поки до них приїде майбутній усиновитель? Наша подорож веде нас до будинків дитини, дитячих будинків, інтернатів, у притулки для неповнолітніх, де ми бачимо обличчя дітей, кожен з яких чекає на свою родину.

Ці діти різного віку: від народження до 18 років, хлопчики та дівчатка, різні на зріст, із різним кольором шкіри, очей та волосся. Але кожен з них є унікальною особистістю! Об'єднає їх тільки те, що всі вони в цей момент без батьків, і всі вони мріють про сім'ю, де їх будуть любити! Зверніть увагу: мало хто з цих дітей, як, до речі, і наші рідні, мріє про сім'ю, в якій їх будуть виховувати. Вони потребують любові та захисту. Виховання — це наступне завдання, спочатку дитину треба полюбити, довести їй, що ви її любите, і тільки потім — виховувати.

Зазвичай, старші діти так і залишаються у дитячих будинках або в інтернатах. Більшість із них через свій вік або через

Дайте нам крацих матерів, і ми будемо крацими людьми.

П. РІХТЕР

вади у розвитку й досі чекають на родину, яка може стати «своєю» на все життя. Часто люди вважають, що у цих дітей занадто багато всього було у минулому, щоб забрати їх до себе у сім'ю, і, таким чином, втрачають найцінніший дар, який Бог може подарувати родині.

Кожен з цих дітей пройшов свій шлях і опинився в дитячому закладі не з власної провини. Хтось із них залишився на самоті через смерть батьків, а у когось саме батьки не змогли піклуватися про потреби дитини. Можливо, такі батьки зловживали наркотиками або алкоголем, із жорстокістю або недбало ставились до дітей, і суд виніс вирок: діти не можуть більше жити у своїй сім'ї. А когось мати залишила в пологовому будинку лише за кілька днів після того, як дитина з'явилася на світ. Наголошуємо, не діти винні у тому, що посиротіли. Кожна дитина без батьків — це вина дорослих: і батьків, і чиновників, і родичів. Тому і допомоги діти чекають від дорослих.

Незважаючи на те, що в багатьох випадках працівники дитячих закладів докладають надзвичайних зусиль, щоб забезпечити дітям нормальні умови для їх розвитку, статистика свідчить, що більшість випускників інтернатів приречені на жахливе життя. Переважна більшість таких молодих людей зловживають наркотиками та алкоголем, опиняються в тюрмах чи на вулиці, а багато хто навіть закінчує життя самогубством. Єдине, що справді може врятувати дитину від такого «вироку» — це сім'я.

МІФИ ПРО УСИНОВЛЕННЯ

Існує багато загально розповсюджених, але хибних думок щодо усиновлення. Ці стереотипи заважають народженню багатьох щасливих сімей. Розглянемо деякі з них і переконаймося, що з Вами такого не станеться.

Поширеною є думка про те, що усі діти в дитячих будинках хворі. Ми часто чуємо, що діти опиняються у дитячих будинках через те, що мають фізичні вади або вади розвитку. Нажаль, це правда, але вона стосується лише деякого з дітей. У більшості випадків діти опиняються там через соціальні або економічні труднощі у родині. Але навіть ті діти, які мають якісь фізичні вади або інші проблеми, розквітнуть завдяки любові і безпеці, яку вони можуть отримати лише у справжній родині.

Ще однією розповсюдженою думкою про усиновлення є те, що діти з дитячих будинків ніколи по-справжньому не прив'яжуться до нової родини. Але ж діти відповідають любов'ю на любов та постійну турботу. Чим раніше дитина їх отримає, тим більше є шансів на те, що вона стане повноцінною частинкою Вашої сім'ї. Ця думка має підтримувати Вас у подорожі усиновлення. Чим раніше Ви зможете прийняти дитину і подарувати їй постійну турботу, тим швидше розпочнеться процес формування родини.

Існує упереджена думка і стосовно біологічних батьків дітей. Часто люди вважають, що діти забудуть про існування своїх біологічних батьків і тому усиновителі, зазвичай, не бажають розмовляти з дітьми про них. Але те, що діти

пам'ятатимуть минуле і говоритимуть про нього, буде лише на користь. Інша проблема полягає в тому, що усиновителі повинні вміти говорити з дитиною на таку пікантну тему. Поширені в суспільстві стереотипи на кшталт «Твоя мама спилася...», «Твоя мама повія. Дивись щоб ти такою не була!» є трагічно помилковими. По-перше, не можна докоряти дітям

*...Навіть ті діти,
які мають якісь
фізичні вади,
або інші проблеми,
розквітнуть завдяки
любові і безпеці,
яку вони можуть
отримати лише
у справжній
родині...*

їхніми батьками, і, по-друге, не можна вчити дітей ненавидіти біологічних батьків. Ненависть руйнує особистість, примушує дитину соромитись СВОГО минулого.

Спробуйте і Ви побачити істинну причину трагедії батьків дитини. Можливе пояснення: «Твоя мама не впоралася з життєвими негараздами, не знайшла кращого виходу, ніж почати вживати алкоголь. Саме ця помилка її зруйнувала. Вона тебе по-своєму любила, але доглядати за тобою не змогла». Якщо дитина буде знати про своїх батьків правду, а не оцінку їх вами або іншими особами, вона сприйме це не як образу себе, а як життєвий урок, пересторогу на майбутнє. Батьки

мають відкрито розмовляти про це з дітьми, адже від цього діти не будуть менше належати до вашої родини. Нагадуємо: розкажіть тільки події, а не намагайтеся їх оцінити. Не розповідайте дитині більше, ніж вона хоче почути саме зараз. Дайте можливість дитині зрозуміти сказане, сформулювати до Вас запитання про своїх батьків — за таких умов Ви буде краще почути.

Уявімо собі, що життя — це плодове дерево. Коли висівають насіння, його спочатку поливають. Потім з нього виростає стовбур та розвиваються гілки, листя, і, нарешті, плоди. Для того, щоб дерево принесло плоди, або взагалі виросло, йому необхідні усі ці частини. Якщо ми відріжемо у дерева, скажімо, стовбур, воно загине. Якщо ми не будемо його поливати, воно також загине.

Дозвольте нагадати слова з відомої української пісні «А без коріння саду не цвісти». Те ж саме можна сказати і про життя усиновленої дитини. Їхнє коріння — це їхні біологічні батьки.

Стовбуром можна назвати дитячий будинок, або притулок, де вони виростили. А гілки та листя — це родина усиновителів. Усі вони відіграють важливу роль у житті дитини. Якщо ви дасте усиновленій дитині можливість висловлювати почуття щодо власного життя та минулого, це буде одним з найкращих подарунків, який батьки-усиновителі можуть подарувати своїй дитині. Це дасть дітям змогу зрозуміти, що ви приймаєте їх саме такими, якими вони є. Таке сприятливе середовище допоможе їм принести багато чудових плодів у власному житті!

Існують хибні думки і щодо самих усиновителів. Дехто вважає, що якщо у родині вже є діти, батьки не мають права на усиновлення. Хтось скаже, що вони мають піклуватися про «власних» дітей і не хвилюватися про «чужих». Жодна з цих думок не є виправданою. Кожна дитина має право на власну родину, а батьки мають право взяти в свою родину дітей шляхом усиновлення.

Ще одним стереотипом є думка про те, що лише неплідні родини мають право на усиновлення. Це величезний міф. Багато з батьків вже мають дітей, коли вирішують усиновити дитину. Батьки можуть вирішити розширити родину шляхом усиновлення на різних етапах родинного життя. Дехто усиновлює, коли діти ще малі, інші усиновлюють лише коли їх біологічні діти дорослішають.

Звісно, існують родини, які не можуть мати власних дітей і усиновлення — чудовий спосіб для них збудувати сім'ю. Але не слід вважати усиновлення лише останньою надією на те, щоб мати дітей, думаючи, що мати рідних дітей все одно було б краще. Більшість пар, які вперше замислилися про усиновлення дізнавшись про те, що не можуть мати власних дітей, розкажуть вам зовсім інше. Вони скажуть вам, що дітей, яких вони усиновили, Бог створив саме для них.

РЕЧІ, ПРО ЯКІ ВАРТО ЗАМИСЛИТИСЬ

Чи знаєте Ви, що більшість пар обмірковують та обговорюють можливість усиновлення щонайменше рік перед тим, як зробити перший крок і розпочати цей процес? Зазвичай, ідея щодо усиновлення формується у одного з батьків, і вони мають деякий час поміркувати, перед тим, як розповісти про цю думку іншому з подружжя. Наймовірно, скільки можна почути історій про те, як чоловік, або жінка відчули бажання усиновити набагато раніше, аніж інший з подружжя, і лише потім думка про усиновлення з'явилася в серці іншого — хоч вони ніколи до цього не обговорювали можливість усиновлення одне з одним.

Необхідно усвідомити, що усиновлення — це назавжди, тому воно може бути прекрасною можливістю, але не для кожної родини. Потенційні усиновителі повинні зважити своє ставлення до усиновлення, ситуацію у родині, сімейне життя, як таке, а також причини, які спонукають їх до усиновлення. Важливо, щоб люди, які наважились на усиновлення, робили це з вірних мотивів, розуміючи, що це рішення призведе до певних зобов'язань, витрат часу, енергії та фінансів, переміни стилю життя та емоційних змін.

Рішення про усиновлення може стати одним із найкращих рішень у вашому житті, якщо ви приймете його з правильною мотивацією. Задумайтеся: чому саме ви хочете усиновити дитину? Через те, що хочете розширити свою родину шляхом усиновлення? Тому, що маєте бажання виховати і виростити дитину? Це вірні мотиви. Але деякі міркування, на жаль,

не можуть стати переконливою мотивацією для усиновлення. Наприклад, якщо ви хочете врятувати свій шлюб, або мати більше дітей, які б допомагали виконувати домашню роботу, або через те, що ваш чоловік/дружина, церква, або рідні тиснуть на вас, або Ви просто хочете, щоб ваша дитина мала з ким гратися.

Важливо, щоб люди, які зважились на усиновлення, робили це з вірних мотивів, розуміючи, що це рішення призведе до певних зобов'язань, витрат часу, енергії та фінансів, переміни стилю життя та емоційних змін.

Якщо ви вирішили збільшити свою сім'ю шляхом усиновлення, продумавши всі зміни і труднощі, з якими Ви можете зіткнутися, таке усиновлення матиме значно більше шансів на успіх. Протягом усього процесу, а також у наступні роки батьківства, на вас чекатимуть випробування, але ви переконаєтеся, що це того варте, коли побачите, як ваша дитина стане таким чоловіком або жінкою, якими вони призначені бути. Тому перед тим, як ви приймете рішення усиновити дитину, переконайтеся, що ви готові до такого кроку, що ви зможете дати цій дитині усю любов та увагу, яка їй потрібна і на яку вона заслуговує тільки тим, що вона дитина. Застерігаємо Вас від очікування на подяку з боку дитини. Вдячність за виховання та турботу це характеристики дорослих, а не дітей. Принагідно пригадайте чим Ви віддячили або віддячуєте своїм рідним батькам, родичам, вчителям?..

Наприкінці посібника ви знайдете анкету самооцінки для батьків-усиновителів, яку кожен з батьків повинен заповнити окремо. Використайте цей час для того, щоб серйозно замислитися про цю подорож в країну усиновлення, у яку Ви, можливо, вирушите.

ЯКІ УСИНОВИТЕЛІ МАТИМУТЬ УСПІХ?

Звідки дізнатися про те, як це — бути усиновителем? Як це роблять інші і що допомагає їм досягти успіху? Ці та багато інших запитань задають собі майбутні усиновителі. Бути батьками усиновлених та рідних дітей — дуже схожий процес, але відмінний за динамікою. Далі ви зможете прочитати найважливіші характеристики, які допоможуть батькам-усиновителям побудувати позитивні стосунки з дитиною, а, відтак, здорову сім'ю.

Батьки поділяють здорові та міцні сімейні принципи:

- Мають міцний шлюб;
- Вміють вирішувати конфліктні ситуації;
- Відверто висловлюють власні почуття;
- Приймають зміни та належним чином на них реагують.

Батьки дійшли взаємної згоди щодо усиновлення і обоє батьків однаково радіють з приводу усиновлення:

- Усвідомлюють власну мотивацію до усиновлення і обговорювали цей процес;
- Розуміють, що їхнє ставлення до усиновлення може змінюватися і що це нормально;
- Говорять про те, що вони очікують одне від одного та пристосовують свої сподівання до реальності;
- Завжди чесно і відкрито спілкуються одне з одним.

Батьки усвідомлюють, що вони можуть мати як позитивні, так і негативні почуття до своєї дитини, і що це нормально:

- Дозволяють одне одному мати різноманітні емоції до дитини і допомагають одне одному висловлювати ці емоції;
- Розуміють, що почуття кожного з них до дитини можуть із часом змінюватися.

Вміють дочекатися того моменту, коли дитина визнає і оцінить їх, як батьків:

- Розуміють, що дитина може виявляти злість з багатьох причин. Гнів дитини може бути спрямований проти них, але в цьому немає їхньої провини. Дуже важливо бути підготовленими до того, що таке може статися, і знати, як дитині можна допомогти за таких обставин, і як бути послідовними батьками;
- Вчаться задовольняти потреби дитини і відкладати власні потреби, іноді на досить тривалий час.

Вміють приймати і цінувати навіть незначні покращення у стосунках із дитиною:

- Кожне найменше покращення — це мета, яку варто досягати і цінувати;
- Пам'ятають, що навіть незначні та повільні кроки просувають дитину і батьків у вірному напрямку.

Продовжують присвячувати себе дитині та сім'ї, переборюючи важкі часи й навіть не допускають думки про те, щоб повернути дитину назад до дитячої установи:

- Родина, в якій є усиновлена дитина — це родина назавжди, а не хибна чи помилкова родина.

Батьки поважають себе:

- Батьки мають позитивну самооцінку, яка допомагає їм долати важкі ситуації із дитиною;
- Вважають себе самодостатніми та здатними вчиняти правильно.

Батьки відкриті до того, щоб, за необхідності, звернутися по професійну допомогу.

Батьки розуміють те, що люди бувають різні:

- Визнають, що їхні діти — особливі, і що з часом проявляться розходження у поведінці, інтересах, звичках та вчинках;
- Батьки відзначають позитивні відмінності у своїх дітях, замість того, щоб не приймати їх.

Батьки будують сім'ю з міцними цінностями:

- Основні цінності базуються на особистих переконаннях, які поважаються і належним чином висловлюються;
- Розуміють, що мудрість, сила, рішучість та безумовна любов живуть у кожному з нас.

Успішне усиовлення — це справа всієї родини.

УСИНОВЛЕННЯ – СПРАВА ВСІЄЇ РОДИНИ

Якщо батьки усвідомили, що мають усі характеристики, необхідні для збудування міцної сім'ї та вирішили розпочати цю подорож, їм необхідно розглянути, яким чином їхнє рішення впливатиме на інших дітей у сім'ї, а також на родичів та друзів.

Важливо розуміти, що усиновлення стосується не лише батьків-усиновителів, але й інших дітей, власних батьків, друзів та членів родини. Часто реакція найближчих людей щодо усиновлення буває різною. Необхідно розуміти, що дуже важливо чесно і відкрито обговорювати це з іншими, пояснювати особливості цього процесу членам родини та друзям. Потрібно бути готовими до того, що на даний момент, можливо, не всі радітимуть з приводу усиновлення так само, як ви, але це ще не означає, що так буде завжди.

Пам'ятайте: ця подорож стосується кожного з вас, і кожен відіграватиме свою роль у процесі. Готуючись до того, щоб розповісти про ваш намір дітям, друзям та членам родини, представте це так, немов ви зацікавлені в тому, щоб дізнатися більше про процес і про те, що усиновлення може означати для вас, як для батьків, для вашої родини і друзів. Попросіть їх подумати про це. Ось список порад, які допоможуть вам залучити до цього процесу дітей у родині:

- Запрошуйте дітей брати участь в обговоренні майбутнього усиновлення і дізнайтеся, що вони думають з цього приводу.

- Не залишайте жодного запитання дитини без відповіді, якщо не зразу ж, то згодом.

Необхідно розуміти, наскільки важливо чесно і відкрито обговорювати це з іншими, пояснювати особливості цього процесу членам родини та друзям, а також бути готовими до того, що на даний момент, можливо, не всі радітимуть з приводу усиновлення так само, як ви, але це ще не означає, що так буде завжди.

- Зробіть так, щоб діти мали змогу відвідувати дитячі будинки, і на власні очі побачити дітей, яким потрібна родина.

- Запевніть дітей, що вони можуть відверто висловлювати свої почуття (і позитивні, і негативні, і застереження) щодо того, що в сім'ї може з'явитися нова дитина.

- Переконайте їх у тому, що ваша любов до них не зменшиться, коли в родину потрапить ще одна дитина.

- Не засмучуйтеся, якщо ваші діти негативно висловлюються з приводу усиновлення. Це природно. Пригадайте емоції дитини-первістка напередодні других пологів. Якщо ви будете розмовляти із дитиною та слухати її, це допоможе їй подолати первинні негативні почуття та допоможе не конфліктувати з усиновленою дитиною в подальшому.

- Розповідайте про те, що може змінитися у вашій родині з приходом ще однієї дитини, і обов'язково присвятіть час, аби вислухати дітей і почути, що вони думають про ці зміни. Пам'ятайте про те, що із приходом до вашого дому ще однієї дитини можуть змінитися родинні ролі, і для всіх членів сім'ї важливо пристосуватися до цих змін.

- Існує вірогідність того, що вам доведеться зіткнутися з острахом, що ви будете любити нову дитину більше, і ці побоювання необхідно розвіяти. Загалом вимірювати любов до дітей «більше-менше» є помилковим. «Більше-менше» стосується не любові, а є мірою готовності батьків і дитини приймати один одного, працювати над вирішенням про-

блем. До речі, у маленької дитини немає маленьких проблем, вони всі є нагальними і занадто значущими. Дитина, на відміну від дорослого, не вміє відкладати вирішення проблем на завтра. Пам'ятайте про це.

- Зробіть усе можливе, щоб приділяти час кожній дитині окремо, щоб вона не почувалася зайвою.

- Підготуйте дітей до того, що люди можуть робити коментарі про них і про усиновлених дітей. Обговоріть можливі запитання і відповіді, які можуть виникнути у людей, щоб важкі запитання не застали дітей зненацька і не травмували їх.

- Якщо в вас є діти старшого віку, допоможіть їм зрозуміти особливості поведінки маленьких дітей. Маленькій дитині доведеться навчитися ділитися увагою батьків та іграшками.

- Якщо ви вирішили усиновити дитину старшого віку, підготуйте дітей до того, що новий брат чи сестра не виявлятимуть особливої радості з приводу приєднання до Вашої родини. Розкажіть їм про те, що, можливо будуть, важкі часи, і що поведінка нової дитини у родині може бути зовсім не такою, на яку вони чекали. Вони мають розуміти, що усиновлена дитина може щось від них приховувати, битися або поводитися так, ніби він чи вона не любить їх. Якщо ви підготуєте дітей до найгіршого, це допоможе їм реально оцінювати ситуацію. Пам'ятайте про те, що ваші діти можуть важко переживати зміни. Вони можуть ображатися або ревнувати, а також відчувати, що до нової дитини у родині ставляться краще.

- Якщо можливо, візьміть дітей із собою, коли забиратимете нову дитину додому. Це дасть їм змогу побачити де жили їх новий брат чи сестра, а значить краще зрозуміти брата або сестру.

Можливо, у Ваших батьків, родичів та друзів також виникне багато запитань та занепокоєння щодо вашого рішення. Якщо Ви залучите їх до процесу прийняття рішення про усиновлення і до самого процесу усиновлення, а також поясните причини, які підштовхують вас зробити цей крок, це матиме величезне значення для успіху усиновлення. Далі наведено кілька порад, які допоможуть Вам у цьому:

- Будьте відвертими та одразу ж повідомте родину про те, що Ви зацікавлені в усиновленні;
- Будьте готові до того, що Вам доведеться пояснювати, чому саме Ви вирішили усиновити дитину;
- Не впадайте у відчай, якщо Ваша родина не сприйме ідею усиновлення одразу;
- Дайте родині час, щоб «переварити» ідею про усиновлення і поставити Вам запитання, чому Ви вирішили це зробити;
- Організуйте, щоб члени Вашої родини змогли відвідати дитячий будинок і побачити дітей, які потребують усиновлення;
- Якщо Ви не можете зачати власну дитину, пам'ятайте, що членам Вашої родини, особливо батькам, напевне, знадобиться час аби подолати відчуття втрати та прийняти ідею усиновлення;
- Не дозволяйте своїм родичам жаліти Вас — це перший крок до протиставлення дитини і Вас. Використовуйте всі можливі аргументи, які допоможуть членам Вашої родини зрозуміти цей процес;
- Якщо значущі для Вас члени родини не сприймають Ваше рішення усиновити дитину — не поспішайте. Намагайтеся досягти якщо не згоди, то хоча б розуміння Вашого рішення.

ЯК ВИЗНАЧИТИСЬ З ВІКОМ ДИТИНИ?

Коли Ви вже вирішили усиновити дитину, у Вас може виникнути запитання: якого віку має бути ця дитина? Для того, щоб визначитись, дуже важливо знати особливості розвитку дітей в різному віці. Це допоможе Вам оцінити власні сили та життєвий досвід і, прислухавшись до свого серця, прийняти правильне рішення.

Від народження до 1 року. Розвиток контролю та вміння володіти своїм тілом є основним завданням новонародженого. Інтелектуальний розвиток починається з настороженості, пізнавання та інтересу до різних стимулів з навколишнього середовища, а з часом малюк починає свої дослідження. Саме в цьому віці закладається основа емоційного розвитку і дуже важливим є розвиток прив'язаності до людини, яка піклується про дитину.

Усиновивши дитину цього віку, Ви маєте можливість формувати особистість, виховувати риси характеру, впливати на її інтелектуальний розвиток. Ви маєте бути готовими до того, що немовля потребуватиме дуже багато Вашої уваги та часу.

Найбільшим позитивом цього періоду життя дитини є мінімізація терміну життя дитини без Вас, а найбільшою небезпекою усиновлення немовляти є можливі захворювання дитини, які можуть проявитися з часом.

Від 1 до 3 років. Дитина вдосконалює навички, які з'явилися за перший рік життя. Розвивається координація рухів, сила, дрібна моторика. Дитина використовує свої вміння для освоєння навколишнього світу — піднімається сходами, грає м'ячиком, малює олівцями. Дитина готова навчитися самостійно обслуговувати себе. З'являється здібність розуміти та відтворювати мову, а також використовувати її для спілкування. Малюк зав'язує довірливі стосунки з членами сім'ї, любить спілкуватися з іншими дітьми, під час гри починає імітувати соціальні ролі. Діти цього віку починають усвідомлювати власне «Я», прагнуть до самостійності.

Дитина добре піддається зовнішньому впливу і батьки мають можливість ефективно впливати на розвиток інтелекту та риси характеру. У віці 1-3 роки вже видні особливості зовнішності, значно простіше стає оцінити стан здоров'я дитини, вчасно виявити патологію. Можливе відставання в інтелектуальному розвитку в цьому віці помітити важко. Проте, саме в цей час воно коректується значно простіше, ніж в наступні вікові періоди.

Від 3 до 5 років. З'являються найпростіші здібності моторики. Існуючі навички практикуються та вдосконалюються, дитина розвиває майстерність використовувати свої вміння для вирішення складних ситуацій. Швидко розвивається мова. Мислення конкретне та егоцентричне за своєю природою. Рішення проблем не логічне, переважає фантазія та «чарівне» мислення. Дитина вчить поняття «вірно» та «невірно», починає розуміти природу правил, проявляє ініціативу. Дитина віком 3-5 років менше капризує, з нею можна спілкуватись практично як з дорослою. Темперамент дитини вже сформований, повною мірою проявляються здібності, схильності та інтереси. Це дає можливість батькам підібрати дитину відповідно до свого складу особистості. Через тривале виховання у колективі, затримка психічного розвитку може бути яскраво вираженою, можливо, батькам знадобляться значні зусилля для його корекції.

Від 6 до 11 років. Мислення дитини стає більш логічним та раціональним. Дитина розвиває здібність розуміти погляди інших людей. Стають більш важливими стосунки

поза родинною, а особливо дружба та участь в групах однолітків. Дитина старанна, цілеспрямована, вона оцінює себе через здатність виконувати, досягати. Дуже хоче мати сім'ю, готова назвати батьками практично будь-кого з дорослих, які проявили до неї турботу, буде прикладати максимум зусиль, щоб «відповідати» вимогам та побажанням усиновителів.

Зазвичай діти, що перебували в дитячих закладах, або в несприятливих обставинах, відстають від своїх «домашніх» однолітків у побутових, соціальних навичках, дошкільній та шкільній підготовці. Потрібно буде прикласти зусилля, щоб допомогти дитині надолужити все пропущене.

Батькам може бути важко пристосуватися до особливостей поведінки дитини, але потрібно намагатися зрозуміти витоки її окремих рис характеру, прийняти дитину такою, як вона є. Цим Ви допоможете їй змінитися. В цілому стосунки будуть складатися вдало за умови наявності психологічної сумісності.

Від 12 до 17 років. Це період активних фізіологічних змін в організмі, статевого дозрівання. Підліток має звикнути до змін у своєму тілі та прийняти відповідну модель поведінки.

Стосунки сконцентровані в групі однолітків. Цінності групи управляють поведінкою особистості. Для самооцінки підлітка дуже важливо бути прийнятим своїми однолітками. В цей час він дуже вразливий до стресу, часто змінюється настрій. Всі протиріччя його розвитку в цей час загострюються та примножуються.

Батьки, які усиновили підлітка, повинні мати велике терпіння, тактовність, мудрість та повагу до його особистості, часто дуже далекої від норми. Вони мають бути готові до частой психологічної напруги та пам'ятати, що підліток переживає не менші труднощі в цей кризовий період розвитку.

Підліткові потрібен досить тривалий період налагодження стосунків перед тим, як він буде поміщений в сім'ю. Важ-

ливо знати, що підліток може згодитись прийти в сім'ю для того, щоб уникнути проблем в дитячому будинку, а не від бажання жити саме у Вашій родині.

Безперечним плюсом цього віку є самостійність дитини. Підліток здатний порівняти своє попереднє життя з життям в родині усиновлювачів і, зазвичай, розуміє, що батьки хочуть йому допомогти. Його потрібно залучати до спільного вирішення проблем та рішення дорослих задач. Це послужить об'єднанню родини.

ПОЗИТИВНА МОВА УСИНОВЛЕННЯ

Коли Ви вивчаєте інформацію про усиновлення або розповідаєте про це іншим, важливо розуміти, які слова Ви використовуєте. Те, як ми говоримо, і слова, які обираємо, багато можуть розповісти про наші думки та цінності. Використовуючи «позитивну мову усиновлення», ми підкреслюємо те, що усиновлення — це такий же спосіб створити родину, як і народження дитини. Обидва процеси важливі, але один не важливіший за інший.

Наведений список допоможе Вам використовувати позитивну мову усиновлення. Використання негативної мови сприяє укоріненню міфу про те, що усиновити дитину — гірше, аніж мати власну. Користуючись позитивною мовою усиновлення, Ви зможете відобразити справжню природу усиновлення.

Позитивна мова	Негативна мова
Біологічний батько/мати	Справжній батько/мати
Рідна дитина, біологічна дитина	Справжня дитина
Моя дитина	Усиновлена дитина, чужа дитина
Народжена у батьків, які не перебували в шлюбі	Незаконна
Не змогли виконувати батьківські права і обов'язки	Покинули

Позитивна мова	Негативна мова
Стати батьками	Взяти собі
Дитина, яка чекає на родину	Дитина, яка підлягає усиновленню
Батьки	Батьки-усиновителі
Дитина, яку віддали на усиновлення	Покинута дитина
Рішення суду	Дитину забрали у батьків
Дитина з особливими потребами	Дитина-інвалід
Ми усиновили дитину	Наша усиновлена дитина

Слова не лише передають факти, але і відображають наші почуття.

Слова не лише передають факти, але і відображають наші почуття. Коли у якомусь фільмі йде мова про «справжніх батьків» та «несправжніх батьків», суспільству нав'язується неправдива думка про те, що лише біологічні батьки можуть бути справжніми батьками дитини, а усиновителі — це не справжні батьки. Позитивна мова усиновлення може зупинити розповсюдження таких хибних думок. Використовуючи позитивну мову усиновлення, ми навчаємо інших. Ми обираємо емоційно правильні слова. Ми розмовляємо і пишемо позитивною мовою усиновлення, і сподіваємося, що це матиме позитивний вплив на інших, і що ця мова в майбутньому стане нормою.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УСИНОВЛЕННЯ

Надзвичайно важливо, щоб батьки-усиновителі були обізнані з правовими та процедурними особливостями усиновлення.

Питання усиновлення регламентується нормами сімейного законодавства. Стаття 207 Сімейного кодексу України розкриває поняття усиновлення, як прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду.

Хто може усиновити

Згідно статті 211 Сімейного кодексу України усиновлювачем може бути:

1. повнолітня дієздатна особа;
2. особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років;
3. подружжя, один із подружжя за умови згоди іншого на усиновлення, або одинока особа.

Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі.

Законодавство передбачає і деякі особливості усиновлення:

- Особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину. Якщо такі особи про-

живають однією сім'єю, як кажуть, у громадянському шлюбі, суд може постановити рішення про усиновлення ними дитини.

- Якщо дитина має лише матір, вона не може бути усиновлена чоловіком, з яким її мати не перебуває у шлюбі.
- Якщо дитина має лише батька, вона не може бути усиновлена жінкою, з якою він не перебуває у шлюбі. Але якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може постановити рішення про усиновлення ними дитини.
- Якщо дитина має лише матір або лише батька, які у зв'язку з усиновленням втрачають правовий зв'язок з нею, усиновлювачем дитини може бути один чоловік або одна жінка.
- Кількість дітей, яку може усиновити один усиновлювач, не обмежується.

Переважне право серед кількох осіб, бажаючих усиновити одну й ту ж дитину надається:

- родичам дитини незалежно від місця їх проживання;
- громадянам України — перед іноземцями;
- особам, які всиновлюють двох або більше дітей (сестер, братів), не розриваючи сімейних стосунків;
- особам, в сім'ях яких проживає дитина, яка всиновлюється;
- особам, які є чоловіком матері, дружиною батька дитини, яка всиновлюється;
- подружжю — перед одинокою особою.

Хто не може усиновити

За правилами статті 212 Сімейного кодексу України визначено, що усиновлювачами не можуть бути особи, які:

1. обмежені у дієздатності або визнані недієздатними, тобто громадяни, стосовно яких є рішення суду про те, що за станом здоров'я (психічного або фізичного) вони не можуть здійснювати догляд за дитиною;
2. були позбавлені батьківських прав відносно інших дітей, якщо ці права не були поновлені;

3. були усиновлювачами іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним з їхньої вини;
4. перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
5. зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
6. не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу).

Не можуть бути усиновлювачами інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Яких дітей можна усиновити

За вимогами статті 209 Сімейного кодексу України без згоди батьків може бути усиновлена дитина:

1. Після досягнення нею двомісячного віку, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забирати з них батьки, інші родичі;
2. Яку було підкинуто чи знайдено, через два місяці з часу її знайдення;
3. Батьки якої невідомі;
4. Батьки якої визнані судом безвісно відсутніми;
5. Батьки якої позбавлені батьківських прав;
6. Якщо судом встановлено, що батьки, не проживаючи з дитиною понад шість місяців без поважних причин, не проявляють щодо неї батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її.

За згодою батьків може бути усиновлена дитина після досягнення нею двомісячного віку (ст. 217 Сімейного кодексу). Зазначеною статтею встановлено, що згода батьків має бути вільною та безумовною. Угода про надання плати за згоду на усиновлення дитини батькам, опікунам чи іншим особам, з якими вона проживає, є нікчемною. Якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на усиновлення потрібна згода їхніх батьків.

У виняткових випадках суд може постановити рішення про усиновлення повнолітньої особи, яка не має матері,

батька, або була позбавлена їхнього піклування (ст. 208 Сімейного кодексу). У цьому разі суд бере до уваги сімейний стан усиновлювача, зокрема відсутність у нього своїх дітей, та інші обставини, що мають істотне значення.

Згідно статті 210, брати та сестри не можуть бути роз'єднані при їх усиновленні.

За наявності обставин, що мають істотне значення, суд за згодою органу опіки та піклування може постановити рішення про усиновлення когось із них, або усиновлення їх різними особами.

Якщо усиновлення для дитини не є таємним, брат та сестра мають право знати про нове місце її проживання.

Рішення суду про усиновлення

1. Відповідно до статті 224 Сімейного кодексу суд, постановляючи рішення про усиновлення дитини, враховує обставини, що мають істотне значення, зокрема:

- 1) стан здоров'я та матеріальне становище особи, яка бажає усиновити дитину, її сімейний стан та умови проживання, ставлення до виховання дитини;
- 2) мотиви, на підставі яких особа бажає усиновити дитину;
- 3) мотиви того, чому другий із подружжя не бажає бути усиновлювачем, якщо лише один із подружжя подав заяву про усиновлення;
- 4) взаємовідповідність особи, яка бажає усиновити дитину, та дитини, а також те, як довго ця особа опікується вже дитиною;
- 5) особу дитини та стан її здоров'я;
- 6) ставлення дитини до особи, яка бажає її усиновити.

2. При дотриманні всіх умов, встановлених Кодексом, здатності особи, яка бажає усиновити дитину, забезпечити стабільні та гармонійні умови для життя дитини, суд постановляє рішення, яким оголошує цю особу усиновлювачем дитини.

3. Суд не може відмовити особі в усиновленні на тій підставі, що вона вже має або може народити дитину.

4. Суд, постановляючи рішення про усиновлення повнолітньої особи, враховує мотиви, на підставі яких особи бажають усиновлення, можливість їхнього спільного проживання, їхній сімейний стан та стан здоров'я, а також інші обставини, що мають істотне значення.

Усиновлення вважається здійсненим у день набрання чинності рішення суду про усиновлення (ст. 225 Сімейного кодексу). За бажанням усиновлювача державний орган реєстрації актів цивільного стану видає на підставі рішення суду Свідоцтво про усиновлення.

Правові наслідки усиновлення

За правилами ст. 232 Сімейного кодексу правові наслідки усиновлення наступають із моменту набрання законної сили рішення суду. Так, здійснення усиновлення припиняє особисті та майнові права і обов'язки між батьками та усиновленою особою та іншими її родичами за походженням.

У разі усиновлення дитини однією особою, ці права та обов'язки можуть бути збережені за бажанням матері або батька, якщо усиновлювачем є відповідно чоловік або жінка.

Правові зв'язки можуть бути збережені між усиновленою дитиною та іншими родичами також у тому разі, коли після смерті одного з батьків дитини, або визнання його недієздатним другий з батьків вступає в повторний шлюб і його дружина (чоловік) у повторному шлюбі бажають усиновити цю дитину. У цьому разі баба (дід) дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, рідні брати та сестри дитини мають право подати до суду заяву про збереження між ними та дитиною, яку усиновлюють, правового зв'язку. Суд розглядає таку заяву одночасно з заявою про усиновлення і може задовольнити її, якщо це відповідає інтересам дитини.

Крім правових наслідків, що виникають між усиновленою дитиною та батьками, з моменту усиновлення виникають вза-

емні особистісні немайнові та майнові права та обов'язки між особою, яка усиновлена (в майбутньому — між її дітьми, онуками) та усиновлювачем і його родичами за походженням.

Так, з моменту здійснення усиновлення усиновлювач набуває права та обов'язки щодо дитини, яку він усиновив, у такому ж обсязі, який мають батьки щодо дитини. У свою чергу, усиновлення надає особі, яку усиновлено, права і накладає на неї обов'язки щодо усиновлювачів в такому ж обсязі, які має дитина щодо своїх батьків.

Крім того, усиновлена дитина зберігає права, які вона мала до усиновлення: на пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування у зв'язку з втратою годувальника.

УСИНОВЛЕННЯ: КРОК ЗА КРОКОМ

КРОК 1:

Подружжя яке бажає усиновити дитину, звертається з письмовою заявою до служби у справах неповнолітніх за місцем проживання.

До заяви додаються такі документи:

1. довідка про заробітну плату або копія декларації про доходи, засвідчена в установленому порядку;
2. копія свідоцтва про шлюб, якщо заявники перебувають у шлюбі;
3. висновок про стан здоров'я кожного заявника;
4. нотаріально засвідчена письмова згода на усиновлення другого з подружжя (у разі усиновлення дитини одним з подружжя), якщо інше не передбачено законодавством;
5. довідка про наявність чи відсутність судимості, видана органами внутрішніх справ за місцем проживання.

КРОК 2:

Після подання заяви, протягом 10 робочих днів, працівник служби у справах неповнолітніх:

- складає акт про обстеження житлово-побутових умов потенційних батьків-усиновителів;

- розглядає питання про можливість усиновлення ними дитини;
- готує відповідний висновок;
- у разі прийняття позитивного рішення ставить на облік як кандидатів в усиновлювачі.

За бажанням заявників їм видається висновок разом з документами, на підставі яких вони можуть звернутися до служби у справах неповнолітніх будь-якого району або області, де заявникам роз'яснюються умови усиновлення, права та обов'язки, що виникають у зв'язку з усиновленням.

КРОК 3:

Після встановлення контакту з дитиною кандидати в усиновлювачі звертаються в службу у справах неповнолітніх за місцем перебування дитини із заявою про бажання усиновити її. (Заява складається українською мовою. У заяві зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання кандидата (-ів) в усиновлювачі, а також прізвище, ім'я, по батькові, вік, місце перебування (проживання) дитини).

Список документів, які надаються керівником дитячого закладу де знаходиться дитина, після встановлення контакту з дитиною:

1. свідоцтво про народження дитини;
2. свідоцтво про смерть батьків дитини або копію рішення суду про позбавлення їх батьківських прав чи визнання недієздатними;
3. нотаріально засвідчену згоду батьків, опікуна чи піклувальника дитини на її усиновлення;
4. згоду дитячого закладу, в якому перебуває дитина, на її усиновлення;
5. документи, які підтверджують, що батьки понад шість місяців без поважних причин не проживають з дитиною, не виявляють батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її;
6. висновок про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини;

7. довідку керівника дитячого закладу про факт особистого знайомства кандидата в усиновлювачі з дитиною та встановлення контакту між ними.

Кандидат в усиновлювачі має право:

- ознайомитися з особою справою дитини, яка може бути усиновлена;
- провести додаткове медичне обстеження дитини, яка може бути усиновлена.

КРОК 4:

Служба у справах неповнолітніх за місцем перебування (проживання) дитини на підставі заяви кандидатів в усиновлювачі та пакету документів, протягом 10 робочих днів готує громадянам України висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини для подання до суду.

Документи, які подаються до суду:

- Заява про усиновлення (Див. Додаток);
- Висновок про доцільність усиновлення;
- Акт про обстеження житлово-побутових умов;
- Довідки про заробітну плату;
- Копія свідоцтва про шлюб;
- Висновок про стан здоров'я кожного заявника;
- Довідка про наявність, чи відсутність судимості;
- Свідоцтво про народження дитини;
- Свідоцтво про смерть батьків дитини або копію рішення суду про позбавлення їх батьківських прав;
- Нотаріально засвідчену згоду батьків, опікуна чи піклувальника дитини на її усиновлення;
- Згоду дитячого закладу (та згоду самої дитини, якщо старше 10 років);
- Довідка про невідвідування дитини батьками;
- Висновок про стан здоров'я дитини;
- Акт про встановлення контакту з дитиною.

Усиновлення дітей проводиться на підставі рішення суду.

КРОК 5:

Отримавши копії рішення суду (через 10 днів з дати винесення рішення), усиновлювач зобов'язаний особисто забрати дитину з місця її перебування після пред'явлення копії рішення суду про усиновлення.

КРОК 6:

В органах реєстрації актів цивільного стану отримати свідоцтво про усиновлення, та нове свідоцтво про народження, внести запис про дитину в паспорт.

КРОК 7:

Зареєструвати дитину в паспортному столі за місцем проживання усиновителів.

ТЕСТ САМООЦІНКИ ДЛЯ ТИХ, ХТО БАЖАЄ УСИНОВИТИ ДИТИНУ

Дайте відповідь на кожне з цих запитань окремо, а потім разом із чоловіком/дружиною обговоріть свої відповіді. Це допоможе Вам краще зрозуміти, що саме думає про усиновлення Ваш чоловік/дружина.

1. Чому Ви хочете усиновити дитину? (Оцініть своє бажання усиновити дитину за десятибальною шкалою).

2. Хто є ініціатором усиновлення? Чи може усиновлення породити конфлікт?

3. Дитину якого віку Ви хотіли б усиновити і чому?

4. Дитину з якими вадами Ви б могли розглядати для усиновлення (відмітьте усі випадки, які Ви погодилися б розглянути):

- Медична проблема середньої важкості, або така, що піддається коригуванню;
- Медична проблема, яка не піддається коригуванню (ДЦП, затримка розвитку, тощо);
- Із алкогольною залежністю;
- Із наркотичною залежністю;
- Дитина, яка палить;
- Емоційні/розумові розлади у родині;
- Емоційні/розумові розлади у дитини;
- Передчасне народження;
- Дитина із двійні (трійні);

- Фізичні вади (заяча губа, косопість, відсутність однієї з кінцівок);
- Синдром Дауна;
- Епілепсія у дитини;
- Епілепсія у родині;
- Глухота;
- Сліпота;
- Інші проблеми.

Дитина – дзеркало родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях відбивається моральна чистота матері і батька.

ВАСИЛЬ
СУХОМЛИНСЬКИЙ

5. Дитину якої расової приналежності Ви могли б розглянути для усиновлення?

6. Дитину якої статі Ви хотіли б усиновити?

7. Чи могли б Ви розглянути можливість усиновлення двійні?

8. Скільки дітей Ви хотіли б усиновити?

9. Чи вважаєте Ви, що ваші подружні стосунки були б стабільними і без дітей?

10. Кому з Ваших друзів і членів родини Ви б хотіли розповісти про свої плани щодо усиновлення? Хто б з них Вас підтримав, а хто ні?

11. Звідки Ви хотіли б усиновити дитину (виберіть усі відповіді, з якими Ви погоджуєтесь):

- Лише з Вашої області
- З будь-якої частини країни
- З будь-якої області, окрім Вашої

12. Як Ви вважаєте, чи варто казати дітям про те, що Ви їх усиновили?

13. Як Ви вважаєте, коли дитині необхідно сказати про усиновлення і чому?

14. Чи погодилися б Ви підтримати/допомогти дитині, якщо б він/вона захотіли знайти та встановити контакт чи стосунки з біологічними батьками?

15. Чи погодилися б Ви чи Ваш чоловік/дружина змінити свій робочий графік після усиновлення?

16. Як ви вважаєте, чим ви б могли пожертвувати заради дитини?

17. Які аспекти виховання дитини являються для вас принциповими, і якими Вам було б важко пожертвувати (наприклад, дисципліна, релігія, освіта, один із батьків має завжди бути дома і виховувати дітей, тощо)?

18. Чи готові Ви любити усиновлену дитину так само, як і свою біологічну дитину?

19. Якщо Ви не можете мати власних дітей, чи вважаєте Ви, що усиновлення — це остання надія на те, щоб мати дитину, але краще було б мати власну? (Якщо Ви відповіли на це запитання «так», то можливо, Ви маєте психологічні проблеми, пов'язані із неплідністю, і які Вам варто вирішити до усиновлення).

20. Скільки часу Ви згодні чекати, щоб мати можливість усиновити дитину?

Дуже важливо відповісти на всі запитання цієї анкети і обговорити відповіді з Вашим чоловіком/дружиною.

Це допоможе Вам вирішити, чи справді усиновлення — це вибір саме для вас, і, якщо це так, то яку саме дитину Ви хочете усиновити.

ІНШІ ФОРМИ СІМЕЙНОГО ВЛАШТУВАННЯ

Серед інших форм сімейного влаштування дітей в Україні є: опіка та піклування, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

1. *Опіка (піклування)* встановлюється для забезпечення виховання неповнолітніх дітей, які внаслідок смерті батьків, хвороби батьків або позбавлення їх батьківських прав чи з інших причин залишились без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів цих дітей.

Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла 14 років, а піклування — над дитиною у віці від 14 до 18 років.

Опікун (піклувальник) призначається з осіб, близьких дитині, або інших осіб, з огляду на їх можливість виконувати опікунські обов'язки, враховуючи стосунки, що склалися між тим, хто пропонується в опікуни, і дитиною. Обов'язковою умовою є згода опікуна (піклувальника).

Не можуть бути опікунами (піклувальниками) особи, які:

- не досягли 18 років;
- визнані недієздатними чи обмежено дієздатними;
- позбавлені батьківських прав;
- особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Опіка (піклування) можуть бути встановлені при житті батьків неповнолітньої дитини у випадку, коли:

- батьки судом позбавлені батьківських прав, або прийняте рішення про відібрання в них дитини і передачу її під опіку органів опіки і піклування, незалежно від того, позбавлені вони судом батьківських прав чи ні;
- батьки психічно хворі, розумово відсталі або перебувають на тривалому лікуванні в стаціонарному лікувальному закладі;
- батьки тривалий час не можуть займатися вихованням дитини (засуджені до позбавлення волі на тривалий час, знаходяться в тривалому відрядженні і т.д.);
- батьки непрацездатні і перебувають на державному утриманні в будинках-інтернатах для старих та інвалідів.

Дитина, над якою встановлено опіку або піклування:

- зберігає статус сироти або позбавленої батьківського піклування та користується всіма відповідними пільгами;
- має право на проживання в сім'ї опікуна або піклувальника, на піклування з його боку.

Опіка (піклування) встановлюється за місцем проживання дитини або опікуна (піклувальника). Рішення про встановлення опіки і піклування повинно бути внесено не пізніше місячного терміну з моменту, коли органам опіки стало відомо про обставини, що спричинили взяття дитини під опіку.

2. Прийомна сім'я — сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від 1 до 4 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування..

Дитина в прийомній сім'ї:

- зберігає статус сироти або позбавленої батьківського піклування та користується всіма відповідними пільгами;
- виховується у прийомній сім'ї до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання у професійно-технічних,

вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації — до його закінчення, але не пізніше досягнення нею 23-річного віку.

3. *Дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ)* — окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних.

Дитина в ДБСТ:

- зберігає статус сироти або позбавленої батьківського піклування та користується всіма відповідними пільгами;
- перебуває у ДБСТ до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання у професійно-технічному, вищому навчальному закладі I-IV рівня акредитації — до його закінчення, але не пізніше досягнення нею 23-річного віку.

Приймні батьки і батьки-вихователі — це особи, які взяли на виховання і спільне проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Особливості утримання дітей в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу:

1. При влаштуванні дітей у прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу за вихованцями зберігається право на житло і майно, що їм належить. За їх збереження до досягнення дитиною повноліття відповідають органи опіки і піклування;
2. Держава надає родинам, які беруть на виховання дітей, матеріальну і соціальну підтримку;
3. Вихованці прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу перебувають на державному забезпеченні;
4. Кожен місяць батькам виділяються кошти на харчування вихованців, виходячи з натуральних норм їхнього забезпечення, придбання для них одягу, взуття, медикаментів, предметів особистої гігієни, іграшок, книг,

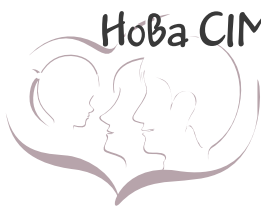
- інвентаря й устаткування, а також кошти на оплату комунальних послуг;
5. Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу отримують грошове утримання за виховання дітей;
 6. У випадку прийомної родини такі виплати не передбачені;
 7. Фінансування дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей відбувається з відповідного місцевого бюджету.

Не можуть бути прийомними батьками і батьками-вихователями особи:

- визнані у встановленому порядку недієздатними чи обмежено дієздатними;
- позбавлені батьківських прав;
- колишні опікуни (піклувальники, усиновителі), позбавлені права через неналежне виконання покладених на них обов'язків;
- за станом здоров'я не можуть виконувати зобов'язань щодо виховання дітей (інваліди I – II групи, особи, які мають глибокі органічні ураження, алкогольну і наркотичну залежність, хворі на СНІД, відкриту форму туберкульозу, психотичні розлади, особи, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, схильність до насильства);
- з якими на спільній житловій площі проживають члени родини, котрі мають глибокі органічні ураження нервової системи, хворі на СНІД, відкриту форму туберкульозу, психотичні розлади, особи, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, схильність до насильства.

НАША ДОПОМОГА

Нова СІМ'Я

Міжнародна благодійна фундація «Отчий Дім», за підтримки програми «Родина для дитини» в Україні, розпочала проект з розвитку національного усиновлення **“Нова СІМ'Я”**.

Наше бачення:

надати кожній дитині можливість проживання та виховання в сім'ї, і, як наслідок, реформувати систему дитячих будинків та інтернатів в Україні.

Наша мета:

поширення ідеї усиновлення та пошук потенційних батьків-усиновителів, котрі могли б подарувати надію та майбутнє для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Наші задачі:

- надавати повну та достовірну інформацію батькам-усиновителям стосовно різних аспектів в процесі усиновлення;
- поводити тренінги та семінари;
- сприяти ефективному підбору сім'ї для дитини, щоб не допустити процесу розусиновлення;
- підтримати батьків-усиновителів безпосередньо в самому процесі усиновлення;

- надавати необхідний супровід сім'ям після завершення усиновлення;
- об'єднати батьків, які усиновили і які хочуть усиновити, в групи підтримки для спілкування та обміну досвідом;
- змінити громадську та політичну думку стосовно усиновлення в нашій країні шляхом поширення та розповсюдження позитивного досвіду усиновлення “від сім'ї до сім'ї”, та через ЗМІ.

В рамках проекту ми надаємо консультації з юридичних та психологічних питань щодо усиновлення, розробляємо та розповсюджуємо методичну та рекламну продукцію, проводимо навчальні тренінги та підготовку для тренерів, які працюють або хочуть працювати з потенційними батьками-усиновителями та прийомними сім'ями.

Нашим бажанням є розповсюдити позитивний досвід роботи в цьому напрямку в інші регіони України. Ми хочемо, щоб всі діти, які залишились без батьківської опіки, мали реальну можливість виховуватись в “справжніх” сім'ях, які не тільки знають, що означає гасло — “один за всіх, і всі за одного!!!”, але й живуть за ним.

Якщо ви маєте бажання в серці подарувати Нову СІМ'Ю дитині або підлітку, що втратили своїх рідних батьків, — це тільки перший, але дуже важливий крок...

Розпочніть свій шлях вже сьогодні!

За більш детальною інформацією або з питаннями щодо процесу усиновлення, участі у тренінгах для потенційних батьків-усиновлювачів звертайтеся за:

тел. +38 044 451 6425 або
e-mail: novasimya@ukr.net

www.novasimya.org.ua

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Дитина в прийомній сім'ї: нотатки психолога/ Г.М. Бевз, І.В.Пеша. — К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2001. — 101с.

2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник в 2-х кн.. — К.: Міленіум, 2005. — 286с.

3. Ослон В.Н. Жизнеустройство детей-сирот: профессиональная замещающая семья. — М.: Генезис, 2006. — 368с.

4. Приймозна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник / Г.М. Бевз, В.О. Кузьмінський, О.І. Нескучаєва та ін. — К.: Центр стратегічної підтримки, 2003. — 92с.

5. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Збірник методичних матеріалів /Авт. кол. Г.М. Бевз, А.Й.Капська, Н.М.Комарова та ін. — К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. — 188с.

КОНТАКТНІ ТЕЛЕФОНИ СЛУЖБ У СПРАВАХ НЕПОВНОЛІТНІХ

Автономна республіка Крим

Відділ у справах неповнолітніх Міністерства у справах молоді, сім'ї та гендерної політики АР Крим — (0652) 24-11-74

Вінницька область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0432) 52-45-52

Волинська область —

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (03322) 4-60-61

Дніпропетровська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (056) 778-11-52

Донецька область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0622) 90-74-59

Житомирська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0412) 37-45-29

Закарпатська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0312) 61-39-44

Запорізька область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0612) 39-02-51

Івано-Франківська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0342) 55-25-22

Київська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (044) 286-85-07

Кіровоградська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0522) 22-34-17

Луганська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0642) 58-58-66

Львівська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0322) 75-44-56

Миколаївська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0512) 35-54-01

Одеська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (048(2) 728-36-55

Полтавська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0532) 50-27-27

Рівненська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0362) 69-51-99

Сумська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0542) 21-52-82

Тернопільська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0352) 52-21-81

Харківська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (057) 757-44-36

Херсонська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0552) 22-64-87

Хмельницька область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0382) 79-41-43

Черкаська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0472) 37-91-23

Чернівецька область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (0372) 52-24-08

Чернігівська область

Служба у справах неповнолітніх облдержадміністрації — (046(2) 11-94-65

**Служба у справах неповнолітніх Київської міської
державної адміністрації — (044) 548-23-23**

Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини
вул. Десятинна, 14, Київ, Україна, 01025
тел.:(044) 270-5333, факс: (044) 278-7157